

SKUP 2008 – 33

Prosjekt:	Fast & Fiks
Medarbeider:	Trond Sundnes og Gøran Skaalmo
Publikasjon:	Dagens Næringsliv
Publisert:	Mai - desember 2008
Medium:	Avis
Tema:	Næringsliv

SKUP 2009

Metoderapport

FAST & FIKS

Fast Search & Transfer. Falske kontrakter, luftige regnskaper og grådige toppledere
Publisert: Mai til desember 2008

Journalister:

Gøran Skaalmo

Trond Sundnes

Dagens Næringsliv

Postboks 1182 Sentrum

0107 Oslo

Telefon 22001000

2

1. Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

Programvareselskapet Fast Search & Transfer asa er et av få norske it-selskaper som har klart å hevde seg

internasjonalt. Selskapets søketeknologi. Fra 2003 til 2006 firedoblet Fast omsetningen.

Samtidig steg aksjekursen fra 5 til 26 kroner, og gjorde alle involverte rike. Men

Fast tjente aldri noe særlig

penger. Som vekstselskap ble verdien målt i hvor raskt selskapet vokste, i den tro at inntjeningen ville

komme etter hvert.

I juli 2007 sprakk boblen. Fast meldte om store nedskrivninger, tap og regnskapsendringer. Hva som var

problemet var ikke helt klart. Ingen hadde forsøkt stort å finne ut av det heller.

Det var stille helt frem til 24. april 2008. Da offentliggjorde Kredittilsynet et brev til Fast Search & Transfer,

der det fremgikk at Fast hadde store uregelmessigheter i regnskapsføringen. Av meldingen gikk det frem at

det foregikk en intern gransking, og at revisor underveis hadde varslet

Kredittilsynet med hjemmel i en

lovparagraf som unntar revisor fra taushetsplikt. Det var oppsiktsvekkende nok.

I meldingen var det også spesielt fokusert på en enkelt transaksjon:

Kredittilsynet er orientert om at foretaket på bakgrunn av undersøkelser vil avlegge nytt årsregnskap

for 2006. Ett av forholdene som vil bli rettet i det nye regnskapet knytter seg til salg av programvare

til [SLADDET]. Det ble i desember 2006 inngått en MoU med [SLADDET] som ble overført til [SLADDET]

i februar 2007. Det bemerkes at Kredittilsynet har problemer med å forstå bakgrunnen og den

forretningmessige begrunnelsen for at denne overføringen.

(Vedlegg)

Det var trolig denne meldingen som utløste et anonymt tips til redaksjonen i DN.

Tipset gikk ut på at sentrale personer i toppledelsen i Fast hadde bidratt til å blåse opp

regnskapene,

og at dette var gjort ved hjelp av transaksjoner som beriket de samme lederne. Tipset

inneholdt

ingen konkrete detaljer.

Men tipset, sammenholdt med Kredittilsynets brev var nok til at vi besluttet å se nærmere på saken. Kilden var anonym, også overfor oss, og det var lite utdypende å hente den veien. Opplysningene var likevel et spennende utgangspunkt:

2. Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

- Hadde Fast med vitende og vilje bløffet aksjonærer og offentlighet med oppblåste regnskapstall?
- I tilfelle: Hvordan?
- Hadde innsidere beriket seg selv med hemmelig egenhandling?
- Hadde toppsjefer i fast handlet med eget selskap?

3. Ble problemstillingen endret underveis? I så fall, hvorfor og hvordan?

Disse problemstillingene var de sentrale gjennom hele arbeidet. Men bare noen dager etter at vi satte i gang arbeidet sendte Fast ut dramatisk korrigerende regnskapstall for 2006. Dette var trolig en konsekvens av meldingen kredittilsynet hadde sendt ut noen dager tidligere. Tallene viste at regnskapstallene i Fast for

3

2006 var 200 millioner for høye, og for 2007 100 millioner for høye. Dette skapte sterke reaksjoner i aksjemarkedet (se DN 6.mai 2008)

Dette fikk ikke mye å si for problemstillingene vi allerede hadde satt opp. Eneste endring var at vi nå kunne konstatere at Fast hadde blåst opp regnskapene sine. Spørsmålet var hvordan dette hadde skjedd.

Meldingen fra Fast gjorde det enda mer fristende å finne ut hva som var den *egentlige* historien bak Fast

Search & Transferstilsynelatende suksess, gigantiske regnskapskorrigering, samt om sentrale personer hadde profitert på transaksjoner hvor *"bakgrunnen og den forretningsmessige begrunnelsen"*

var *"vanskelig å forstå"* (sitat Kredittilsynet).

Ettersom Fast var et børsnotert selskap, med tusenvis av småaksjonærer, var dette oppsiktsvekkende

opplysninger. Regnskapsendringene var også de største i et børsnotert norsk selskap noensinne.

Imidlertid inneholdt hverken fasts reviderte regnskapstall eller Kredittilsynets brev noe som tydet på at

enkelt personer i ledelsen hadde beriket seg på regnskapesjukset. Vårt tips var ganske konkret og spesifikt

på det. Utfordringen ble derfor å finne ut av det også.

4. Organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis mv.

Gjennom Kredittilsynets brev hadde vi et grovt veikart over problemene med regnskapsførselen til Fast

Det var knyttet til inntektsføring av såkalte MoU-er (Memorandum of Understanding). Kritikken gikk på at

Fast hadde inntektsført avtaler som ikke var endelig inngått. Basert på Fasts egen melding, hadde dette

gjennom 2006 og 2007 blitt bokført inntekter på over 200 millioner kroner som ikke var reelle. Allerede i

saken 6. mai konfronterte vi Fast med dette. Svaret fra Fast var at alt var i skjønneste orden.

"Aase avviser at det er store kontrakter som har forsvunnet, og mener at det i hovedsak dreier seg om en periodisering av inntekter. - I hovedsak vil de kontraktene vi nå har tatt ut av regnskapet materialisere seg på et senere tidspunkt."

Kredittilsynet brukte likevel store deler av brevet på en enkelt avtale, som ble beskrevet å være på

et "vesentlig beløp". Og som var inngått 22. desember 2006. Problemet for oss var at all informasjon som

kunne brukes til å identifisere avtalen var sladdet. Denne avtalen var interessant av to årsaker, både fordi

den var "vesentlig beløp", og fordi den var inngått like før årsskiftet. Det siste kunne indikere et ønske om å

sminke årsregnskapet i 12. time.

Kunne det være slik at Fast hadde bokført avtaler som ikke fantes?

Eller hadde kundene unnlatt å betale, eller trukket seg?

Vi begynte å arbeide med:

1. Å forsøke å identifisere den omstridte avtalen

2. Å kartlegge mulige kilder i Fast-systemet.

Senere i prosessen sirklet vi oss inn på:

3. Å finne andre avtaler/prosesser i Fast som kunne ha bidratt til oppblåsning av regnskapet, og

4. Å ettergå ledelsens eventuelle tapping av selskapet

4.1 Innledende informasjonsinnhenting – skriftlige kilder

4.1.1 Innsynsbegjæringer Kredittilsynet

Selv om Fast-sjefer som beriket seg selv hørtes mest spennende ut, begynte vi å jakte på det som fremsto

som enklest: De sladdede opplysningene fra Kredittilsynet (brev 7.5.2008) som omhandlet det enorme

4

intensjonsavtalen som skulle være feilaktig innført i Fast sine regnskap. Vi begjærte innsyn med hjemmel i

offentlighetsloven. Kredittilsynet ga avslag, begrunnet i taushetsplikt for forretningshemmeligheter. Vi

sendte en ganske fyldig klage på avslaget, med henvisning til at Fast som policy offentliggjorde alle

vesentlige avtaler (større enn 500.000 kr), og at den tid som hadde gått siden 2006, samt retting av

regnskapet, medførte at behovet for taushet måtte ha opphørt. Vi viste videre til to uttalelser fra

Justisdepartementets lovavdeling angående taushetsplikt i lignende saker. Disse fant vi ved bruk av

Lovdatas abonnements-tjeneste.

Fra Kredittilsynet fikk vi da som begrunnelse at avtalen fortsatt var "pending" – altså ikke fullbyrdet. Å gi

ut informasjon om avtalen kunne angivelig skade fast Search & Transfer. Dette var altså 18 måneder etter at Fast hadde bokført inntektene fra den. For øvrig opprettholdt Kredittilsynet sitt avslag. Denne opplysningen var imidlertid interessant for den videre jobbingen. Vi påklagde avslaget til Finansdepartementet, uten å få gjennomslag. Saken blir klaget inn for sivilombudsmannen.

4.1.2 Oslo Børs

Vi sendte også en innsynsbegjæring til Oslo Børstidlig i mai. Oslo Børs hadde bøtelagt Fast for brudd på informasjonsplikten i forbindelse med salget av Fast til Microsoft. Også her ble innsynsbegjæringen i hovedsak avvist (Se spesielle erfaringer).

4.1.3 Opplysninger fra børssystemet / Fasts finansielle rapportering

Fast hadde som policy å offentliggjøre alle større avtaler. Dette gjorde de gjennom Oslo Børs' informasjonssystem www.newswest.no, hvor alle børsmeldinger er søkbare på type og dato.

En gjennomgang viste at det ikke fantes noen avtaler i det aktuelle tidsrommet som passet. Vi tok ut en liste over avtaler over fem år for å se mønsteret, totalt over 170 avtaler. Vi gjennomgikk også Fasts egne rapporter ved avleggelse av kvartalsregnskap og årsregnskap. I den forbindelse er det ofte presentasjoner hvor lysbilder vises (powerpoint). Disse lysbildene skal gjøres tilgjengelig for offentligheten. Vi gjennomgikk slike presentasjoner for flere kvartaler for å kontrollere hvilke selskaper som ble offentliggjort som "customer wins" – eller "nye kunder". *Oversikt over Fasts avtaler 005-08*

Det var imidlertid ikke nok informasjon til å identifisere en kontrakt som passet med Kredittilsynets beskrivelse. Det kunne se ut som om den aktuelle avtalen ikke var meldt, selv om den ble betegnet som "vesentlig". Dette forsterket inntrykket av at den ikke var legitim.

4.1.4 Aksjeanalyser

Fast-aksjen ble fulgt av en rekke finansanalytikere. Disse følger vanligvis kontraktsinngåelser og finansielle nøkkeltall inngående. Vi skaffet en rekke slike analyser, og fant at flere analytikere lenge hadde vært skeptiske til Fasts finansrapportering.

Vi gjorde derfor avtaler om å snakke med flere analytikere, for å "brainstorme" hvilke avtaler det kunne vært snakk om.

Noen av dem hadde lagt merke til underlige omstendigheter rundt rapporten for 4.kvartal 2006.

Med den informasjonen vi nå hadde ble vi særlig interessert i følgengde grafikk i analysen fra februar 2007:

Var det sannsynlig at Fast i løpet av ett kvartal kunne tape så enormt med salg i Europa og samtidig

kompensere dette med salg i Asia og Australia og USA?

Kredittilsynet hadde koblet den store avtalen som de mente var feilaktig regnskapsført til 22. desember

2006 – altså i samme kvartal som Fast sine inntekter geografisk sett endret seg dramatisk. Avtalen vi lette

etter befant seg med andre ord trolig i Asia eller Australia.

Vi fikk tak i flere analyser, og vi tok kontakt med flere analytikere. Samtidig leste vi mange av sakene som

ble skrevet om Fast i media i den aktuelle perioden. Gjennom samtaler og dokumentinnhenting fant vi tre

avtaler som utmerket seg spesielt i forbindelse med den perioden regnskapsproblemene skulle ha eksistert:

□ Accoona: Fasts salg av programvare til et kontroversielt programvareselskap ved navn Accoona

hadde blitt nevnt i en analyse. Det fantes også opplysninger om at Fast skulle ha fått oppgjør i

aksjer og opsjoner som var null verdt. Dette tydet på regnskapstrøbbel. Accoona hadde stor virksomhet i Asia.

□ Convera: Et rent amerikansk selskap Fast hadde kjøpt opp, og samtidig solgte software til.

□ Telstra: En av analytikerne hadde fått vite at den store endringen i Asia/Pacific skrev seg fra en

avtale med Telstra, det statlige teleselskapet i Australia. Han hadde også møtt representanter fra

Telstra som benektet dette, og kunne ikke vite sikkert hva som var fakta.

Analytikerne pekte også på at nøkkeltall som kredittid (hvor lenge det går før Fast får betalt) og forholdet

mellom kundefordringer (salgsinntekter som ikke er betalt) og kontantstrøm (hva som faktisk blir betalt),

tydet på at Fast bokførte stort salg uten at det faktisk kom inn penger.

Dette falt godt sammen med teorien om at inntekter ble overdrevet i regnskapene.

4.1.5 Skriftlig dokumentasjon om Fast

De fantes en intern granskningsrapport i Fast og det fantes dokumenter i Kredittilsynet som vi visste

inneholdt informasjon om den omtalte avtalen. Vi inviterte oss selv til

Kredittilsynet og forsøkte å røyke ut

informasjon om avtalen – men uten hell. Tilsynet viste til taushetsplikten. Etter samtalen frigjorde de en del

dokumenter i saken, men få av dem var til noen særlig nytte. Vi forsto at vi trengte enten gode kilder eller

annen dokumentasjon – eller aller helst begge deler for å komme videre.

Vi trengte kilder som visste hva som hadde skjedd på innsiden av Fast, og som kunne fortelle hvordan det

hadde oppstått 200 millioner kroner i inntekter som bare "forsvant" da regnskapene ble endret.

Vi begynte en kartlegging av mulige kilder helt tilbake til 2000. Denne kartleggingen skjedde gjennom

selskapsmeldinger og medieomtale. Vi brukte i tillegg en søkemotor som indekserer endringer i websider for å finne historisk informasjon: WayBackMachine, (www.archive.org). På denne måten kunne vi hente frem gamle sider på www.fast.com og sjekke hvem som satt i konsernledelsen på ulike tidspunkt.

Store endringer her tydet på tapt salg i Europa, som ble kompensert med stor økning i APAC (Asia/Pacific). Antakelig ville en "vesentlig" og tvilsom kontrakt ligge her.

6

Wayback machine

Alle opplysninger om lederteam, styre og organisering ble organisert i Excel.

Styremedlemmer i Fast 2000-2008 Sentrale personer i Fast 2003-2008

Deretter kartla vi "vanlige" ansatte i Fast. Vårt viktigste verktøy ble nettsamfunnet LinkedIn –

forretningsverdens svar på Facebook. Samfunnet har 11 millioner brukere på verdensbasis og brukes til å samle profesjonelle kontakter og forretningsforbindelser, finne jobber, ansette og til å bli oppdaget (Kilde: Wikipedia).

Brukere på LinkedIn registrerer nåværende og tidligere arbeidsgivere, utdanning og andre ting som er profesjonelt relevant. Med riktig type abonnement (koster 20 USD/mnd), kan man få dypere innsikt og mulighet til å kontakte brukere direkte. LinkedIn er slik organisert at man kan søke på et selskapsnavn, og få opp personer som har oppgitt at de jobber der, eller har jobbet der tidligere. Over 1000 nåværende og tidligere Fast-ansatte er registrert i dette nettsamfunnet. Vi brukte samfunnet til å finne ansatte, tidligere ansatte og til å kartlegge forbindelser mellom ansatte. Vi kunne se hvem som hadde anbefalt hvem, og etter hvert som vi fikk mer kunnskap brukte vi dette til å inkludere og ekskludere personer fra en liste over personer som vi ville forsøke å få kontakt med.

4.1.6 Opsjonsgevinster

Styret i Fast Search & Transfer hadde vært rause med sine egne toppledere, og delt ut flere tusen opsjoner mellom 2000 og 2007. En opsjon er et tilbud om å kjøpe en aksje til en forutbestemt pris en gang i fremtiden. Opsjoner brukes derfor som et incitament for toppledere i selskap for å skape verdier. Dersom

de får børskursen på selskapet opp vil lederne selv tjene på dette ved at de kan innløse sine opsjoner og ta

7

gevinst. Historien har vist at selskaper som har trikset med egne regnskaper også ofte er selskaper med rause opsjonsbetingelser. Vi brukte mye tid på å gjennomgå Fasts opsjonsprogram. Fast hadde frem til 2006 ikke omtalt opsjonene i årsrapportene, og ville ikke gi oss denne informasjonen. Derfor måtte vi manuelt gjennomgå samtlige børsmeldinger som omhandlet tildeling og utløsning av opsjoner mellom 2003 til 2007. Vi systematiserte informasjon i Excel. Denne jobben var bakgrunnen for at vi i saken kunne omtale hvordan John Markus Lervik 9. mai 2007 tok en gevinst på 1,5 millioner kroner på en slik opsjonsavtale. På dette tidspunktet var Fast sine regnskaper kraftig oppblåst.

4.1.7 Bransjekilder

Søketeknologibransjen er preget av en ukuelig tro på internett. Derfor var det mye informasjon og også kritikk av Fast å hente i bransjeblogger. I bloggsfæren hadde ryktene om at Fast "sminket" tallene sine sirkulert lenge. Vi kontaktet også bransjeksperter og konkurrenter for å få et bedre innblikk i Fasts forretninger og finanser. Noen hadde også satt opp en egen Fast-hat-side: "The Downward Spiral - the untold story of Fast Search & Transfer." (<http://larsumlaut.wordpress.com/>). Hvem som stod bak var hemmelig. Siden er mest skråblikk, men inneholder et kritisk utgangspunkt, med linker til hendelser av betydning og andre kilder.

4.2 Innledende informasjonsinnhenting - muntlige kilder

4.2.1 Kilder i Fast

Gjennom LinkedIn kontaktet vi et antall personer som hadde jobbet i Fast i 2006 og 2007. Vi kontaktet både personer som fortsatt jobbet i Fast, og folk som hadde sluttet. Dette skjedde enten ved at vi brukte opplysningene til å kontakte på arbeidsplassen eller ved at vi sendte direktemeldinger via LinkedIn. Når vi kontaktet Fast-ansatte var vi bevisste på å ikke bruke Fast-mailadresser. Vi valgte i stedet å bruke LinkedIn eller uavhengige e-postleverandører som Yahoo, Gmail eller andre. Et antall personer besvarte våre henvendelser på e-post. Mange var i første rekke nysgjerrige, og samtidig svært forsiktige overfor oss. Prøvde først å danne oss et inntrykk av forretningskulturen i Fast, og særlig hvordan avtaler ble inngått. Med forsikringer om kildebeskyttelse og full anonymitet greide vi å få noen av disse personene på gli. Vi

lærte om en meget aggressiv salgskultur, hvor alle midler ble tatt i bruk for å nå – og overskride – salgsbudsjetter. Inkludert å bokføre avtaler som enda ikke var undertegnet. Alt for å holde aksjekursen oppe.

Problemet vårt var at flere av de vi snakket med var bekymret for selv å havne i politiets søkelys. De mente

at de hadde vært med på å gjennomføre tvilsomme handlinger som norske myndigheter kunne ha interesse i.

Samtidig var flere opptatt av at de kritikkverdige forholdene burde bli omtalt fordi dette fremsto som en kultur.

4.2.2 Anonyme kilder

Det var åpenbart at tidligere Fast-ansatte snakket sammen og at det hadde spredt seg at et par journalister i

Norge var interessert i den egentlige historien om Fast. Tre uker etter at vi hadde sendt ut e-poster og

kontaktforespørslers på LinkedIn dumpet det en anonym e-post inn i postkassen vår.

8

Vedkommende skrev at det var kjent at vi lette etter informasjon om Fast, og at vi jaktet på en spesiell

avtale i siste kvartal 2006. Vedkommende var kjent med en intensjonsavtale med det australske

teleselskapet Telstra på 22 millioner dollar, og hevdet at denne avtalen var bokført likevel aldri blitt en realitet.

Mailen kom fra en person med et konstruert navn. E-posten var detaljert nok til at den var meget troverdig

Vi har konkludert med at e-posten må ha kommet til oss på bakgrunn av en av de mange e-postene vi

sendte ut. Vi ante ikke – og aner i dag ikke – hvem e-posten kom fra.

Senere i prosessen kom flere slike anonyme kilder til, både anonyme telefonsamtaler og e-poster. I epostene

ble også Fast-sjefenes angivelige beriking av seg selv omtalt. Disse hadde ingen dokumentasjonsverdi, men i sum var de svært verdifulle i arbeidet med å

krysspeile oss frem til de riktige avtalene og transaksjonene.

5. Jakten på den store avtalen - metode

Den innledende informasjonsinnhentingene nevnt ovenfor var sentral for opprullingene av alle de

enkeltsakene som vi i det videre vil gjennomgå. Vi hadde “zoomet inn” på flere avtaler som alle så

spesielle ut i forhold til regnskapsføring. Alle disse sakene ble elementer i saken vi skulle kjøre 28. juni. Vi

vil gjennomgå metodikken i å dokumentere hver enkelt av disse:

5.1 Oppblåst I: Telstra-dealen

Dokumentene fra Kredittilsynet, opplysninger fra analyser og kildesamtaler/mail hadde gitt oss mange

opplysninger som måtte kryssjekkes.

Kildeopplysningene om at det hadde blitt skrevet en gigantisk avtale med Telstra i slutten av desember var

oppsiktsvekkende. Om så var tilfelle var avtalen aldri blitt meldt til markedet (ref. Oslo Børs Newsw eb) – i

strid med Fasts egne retningslinjer om at alle avtaler over 500.000 kroner skulle meldes. Dette talte imot at

avtalen i det hele tatt hadde blitt bokført.

Avtalen passet imidlertid kriteriene vi nå hadde samlet for avtalen:

Den var på riktig kontinent (jamf. geografisk salg i 2006 ifølge analysene) ,

Det skulle ifølge kildene være en intensjonsavtale (ref. Kredittilsynets brev som omhandlet

MOUer),

Den skulle være inngått i fjerde kvartal 2006 (Kredittilsynet omtalte en avtale inngått 22. desember

2007).

Den var på \$22 mill (ref. anonym mail)

Det fremsto som usannsynlig at Fast ville bekrefte eksistensen til en avtale som var bokført men aldri meldt

markedet. Vi trengte derfor en primærkilde til avtalen.

En kilde kunne gi oss navnet på en av Fasts salgsrepresentanter i Australia. Da Fast skulle legge frem

regnskap for 4.kvartal, skjedde dette på en kundekonferanse i San Diego i USA i februar 2007. Her skulle

alle selgere være tilstede og pleie kunder. Telstra-avtalen var en kjempeavtale for Fast, og utgjorde en stor

andel av omsetningen i 4.kvartal. Men selgeren som hadde berget kvartalet for Fast dukket visstnok aldri

opp på presentasjonen i USA . Vi fikk telefonisk kontakt med selgeren, Nathan van den Bosch. Han ville

ikke snakket om verken avtalen eller forholdet til Fast.

Vi diskuterte mye hvordan vi kunne få bekreftelsen vi trengte, og bestemte oss for å kontakte

avtalemotparten Telstra. Vi skrev en lang mail til selskapet. I mailen beskrev vi avtalen så detaljert som

mulig. Samtidig spurte vi selskapet om det hadde medvirket til å blåse opp Fasts regnskaper.

Formuleringene i mailen var nøye gjennomtenkt: Vi ville vise at vi visste detaljer om avtalen og samtidig få

9

selskapet til å forstå at den ville bli omtalt i vår sak. Dersom selskapet valgte å ikke svare ville også Telstra

kunne havne i et negativt lys i vår sak. Selskapet brukte to dager på å svare på henvendelsen. Mailen som

til slutt kom fra Telstra inneholdt en bekreftelse på at intensjonsavtalen eksisterte og at den ikke hadde

munnet ut i en bindende avtale.

Konfrontert med detaljerte opplysninger bekreftet også Nathan van den Bosch at han hadde vært

salgsrepresentant for avtalen. Han understreket imidlertid at han aldri hadde fått provisjon for avtalen fordi

provisjon kun ble utbetalt ved endelig avtaleinngåelse.

Vi fortsatte å jakte kilder for å kunne gi et så utførlig bilde av denne avtalen som mulig. Nye kilder ga oss

informasjon om hvem som hadde forhandlet avtalen på begge sider.

Vi forsøkte da å komme i kontakt med flere andre personer i Fast som hadde arbeidet direkte med avtalen, blant dem direktør ved Fast i USA, Torbjørn Kanestrøm. Kanestrøm var en av mange som valgte å ikke besvare våre henvendelser. En dag ble vi kontaktet anonymt per telefon av en som kjente avtalens innhold. Som et resultat av denne samtalen dukket en kopi av avtalen opp i posten. Avtalen var gigantisk: 90 millioner kroner, tilsvarende en tredel av Fasts omsetning i fjerde kvartal 2006. I punkt fire i avtalen heter det: Det innebar at avtalen var null verd etter 19. januar, og at den i praksis ikke eksisterte da Fast-sjef John Markus Lervik i begynnelsen av februar presenterte sine kvartalstall i San Diego. Fast sine regnskaper var kraftig oppblåst.

5.2 Oppblåst II: Accoona

Som beskrevet innledningsvis var det tre selskaper vi anså som sannsynlige avtalemotparter til Fast i avtalen som ble brukt til å blåse oppregnskapene i slutten av 2006. Også de som viste seg å ikke være omtalt så ut til å være konstruert for å blåse opp inntektene. En analytiker i banken Kaupthing skrev i februar 2007 at han mente Accoona kunne være avtalemotparten som hadde berget kvartalet – uten at det ble antydning at det lå noe kritikkverdig bak dette. Tanken vår var at både Accoona og Fast var børsnoterte – i hvert sitt land. Gjennom børsmeldinger burde det være mulig å fastslå hva de to selskapene hadde rapportert og så se om det var samsvar mellom rapporteringene. Gjennom meldinger fra Fast så vi at Fast innledet et samarbeid med Accoona allerede i 2005. Samarbeidet ble utvidet i november 2006 – altså i fjerde kvartal, på samme tidspunkt som vi nå visste at Fast hadde blåst opp egne regnskap.

5.2.1 Skriftlige kilder i Norge

I Børsmeldingen på Oslo Børs` newswb.no fra Fast 22.11.2006 het det: *“Fast Search & Transfer ASA (FAST) today announced that Accoona.com, an industry pioneer in Artificial Intelligence search, signed an agreement to deploy the FAST Enterprise Search platform (ESP) (...) Founded in February 2004, Accoona Corporation, unveiled the Accoona Search Engine in the United States and China in December 2004. The agreement with Accoona is based on software license, maintenance fees and professional services.”*

Det sto ingenting om beløpets størrelse, men avtalen nevnte Kina. Avtalen kunne dermed i teorien ha blitt booket inn som regionalt salg i Asia.

10

5.2.2 Skriftlige kilder i USA

Hjemmesiden til det amerikanske børs- og verdipapirtilsynet (SEC) inneholder søkemuligheter for å finne børsmeldinger. Det beste nettstedet er imidlertid secinfo.com, som krever at du registrerer deg. På dette

nettstedet kan du enkelt søke inne i de mange børsmeldingene. Vi fant interessant informasjon i et prospekt som Accoona hadde laget før selskapet skulle bli et fullverdig børsnotert selskap. I Accoonas børsmelding for fjerde kvartal 2006 het det blant annet at selskapet siden oppstarten i 2004 ”primært hadde finansiert operasjonene sine med salg av aksjer, og at noen tjenester var blitt betalt med aksjer og opsjoner”. Det

fremgikk at selskapet ble drevet på en softwarelisens fra Fast.

“During the year ended December 31, 2006, the Company issued 200,000 shares of its common stock in exchange for a software license which was valued at \$700,000, and consulting expenses valued at \$300,000.

During the year ended December 31, 2006, the Company issued 500,000, and shares of its common stock in exchange for a perpetual license valued at \$1,750,000.”

Av meldingen fremgikk det at Accoona hadde betalt for softwaren fra Fast med aksjer. Problemet var at

Accoona var i ferd med å gå konkurs – og at aksjene Fast åpenbart hadde mottatt var null verd.

5.2.3 Muntlig kontakt

Vi konstaterte at avtalen var for liten til at den alene kunne være den enorme avtalen som Kredittilsynet

hadde hatt fokus på. Samtidig kunne vi konstatere at Fast hadde mottatt aksjer og opsjoner verdt ca 15

millioner kroner, noe selskapet selv nektet for. Og inntektene var bokført som kontant betaling.

For å være sikre på at vi ikke bommet brukte vi tre dager på å spore opp Accoonas daværende

administrerende direktør Stuart Kauder, samt tre tidligere Accoona-ansatte.

Gjennom kontrollspørsmål og

konfrontasjon kunne vi konstatere at vi hadde tolket børsmeldingene riktig.

Kauder bekreftet at betalingen

fant sted på den måten børsmeldingen til Accoona omtalte.

5.3 Oppblåst III: Convera

Convera var det første selskapet vi begynte å undersøke fordi vi trodde det var her den virkelige store

regnskapsmanipulasjonen lå – avtalen som Kredittilsynet hadde omtalt i sine brev.

Bakgrunnen var et søk

vi gjorde like etter å ha mottatt tipset om Fast.

5.3.1 Skriftlige kilder

Rettsdokumenter fra alle sivile saker i USA er tilgjengelig via betalingstjenesten PACER på internett. I vårt

innledende kartleggingasarbeide gjorde vi et søk på Fast Search & Transfer, samt enkeltpersoner og

konkurrenter i denne tjenesten. Det er gratis å søke, men koster ca 50 øre per side som lastes ned.

Vi ble gjennom dette søket oppmerksomme på en rettssak som løp med Fast som part i Virginia i USA – en

rettssak som ikke var blitt omtalt. Bakgrunnen for saken var at internettsselskapet Converas datterselskap

Retriwalware i 2006 ble forsøkt kjøpt opp både av Fast og konkurrenten Autonomy. Fast endte opp med å

kjøpe selskapet, men Autonomy stakk av med en rekke av Retrievalwares ansatte like før Fast kjøpte selskapet. Det hele endte i retten i Virginia i USA der Convera saksøkte Autonomy for å ha stjålet ansatte.

Amerikanerne er ikke snau når de saksøker hverandre, og saken besto av 164 dokumenter på til sammen over 2000 sider. Vi lastet ned alle dokumentene og begynte det møysommelige arbeidet med å gjennomgå dokumentene – uten å vite noe annet enn at Fast var part i saken.

Først i dokument nummer 67 kom vi over det som skulle vise seg å være godbiten.

I saksdokumentene fant vi vitnemål fra personer som under ed hevdet at Fast hadde jukset med kjøpssummen da selskapet overtok Retrievalware. Begrepet som ble brukt var "round trip transaction".

11

Dette skal ha skjedd ved at Fast betalte en kunstig høy sum til Convera for Retrievalware, en kjøpesum som Convera gjorde opp for ved å kjøpe store mengder programvare av Fast. Ved å gjennomgå børsmeldinger både i Norge og USA fant vi ut at Fast faktisk hadde solgt Software til

Convera i samme periode som selskapet kjøpte Converas datterselskap.

Slik kunne Fast i bokføre store salgsinntekter som i realiteten var blitt til ved bruk av Fasts egne penger. Slike transaksjoner er en klassisk måte å blåse opp regnskaper på, og i USA blir det

straffeforfulgt. Rettssaken endte i forlik før Fast måtte forklare seg under ed. Som vi kommer tilbake til nektet Fast å kommentere noe som helst overfor oss.

5.3.2. Muntlige kilder

Rettsdokumentene inneholdt et titalls navn på personer som jobbet både hos konkurrenter, Fast og i andre selskaper og ble et viktig utgangspunkt for oss i jakten på kilder i flere av de andre sakene vi gikk opp. Slik kunne vi også få bekreftet påstandene i rettsdokumentene.

5.4 Oppsummering avtalejakten

Det som begynte som jakten på en avtale hadde gitt oss tre eksempler på hvordan Fast blåste opp eget regnskap. Vi satt på dokumentasjon som viste at Fast-kursen var kunstig høy i slutten av 2006 og 2007.

6. Personlig berikelse

Den andre delen av tipset vi fikk da vi startet arbeidet, var selvsagt minst like interessant. Tipset gikk ut på at regnskapene også var blåst opp ved hjelp av selskaper kontrollert av toppsjefer i Fast, og at disse hadde

beriket seg selv samtidig. Vi brukte lang tid på å forstå hvordan man kunne pumpe opp regnskapene til Fast og samtidig skape gevinster i selskaper på den andre siden av avtalen. Vi hadde hele tiden i bakhodet at vi så etter transaksjoner der ledere i Fast kunne være involvert. Gjennom forskjellige kilder fikk vi gjennom prosessen indikasjoner på dette, som redegjort for under. Det var imidlertid en stor jobb å verifisere at dette faktisk stemte. Det dreide seg til dels om såkalte LLC-selskaper, som i USA sjelden er mulig å finne ut hvem som står bak. Vi var avhengig av litt flaks og en stor porsjon kreativitet for å få dette bekreftet.

6.1 Archtech/Sunwest/Bluebird

I en av de tidlige kildesamtalene hørte vi om "Peter Bauerts wife's one million dollar powerpoint". Dette var visstnok et begrep internt i Fast i Boston, og refererte seg til en powerpoint-presentasjon som skal ha dannet grunnlag for utbetaling til et selskap som var kontrollert av Fast-toppen Peter Bauerts kone. Bauert var salgs- og strategidirektør i Fast, og en av tre i konsernledelsen, sammen med John Markus Lervik og Ali Riaz. Selskapet skulle ifølge kilden hete Archtech/Arktech eller lignende.. Vi gikk en runde med flere av våre kilder for å finne ut mer. Enkelte bekreftet å ha hørt om Archtech. Andre visste ikke noe om det. En kilde mente ArchTech stod i forbindelse med to andre selskaper som muntlig ble omtalt som Bluebird og Sunwest. En annen mente at Peter Bauerts kone Fong Lai var direkte knyttet til ett eller flere av selskapene. Videre at Lerviks Svoger Bjørn Laukli hadde vært sjef for avdelingen som attesterte utbetalinger til disse selskapene. Men ingen kunne eller ville dokumentere dette for oss. Det var en fordel å ha kontakt med noen som kunne peke oss i riktig retning. Vårt problem var at

12
interessante e-poster fra skjulte eller åpne kilder måtte bekreftes av andre kilder, og helst dokumentasjon.

6.1.1 Selskapssøk Global Reference

Vi hadde allerede søkt søkte høyt og lavt etter Archtech de siste to ukene. Vi kunne nå legge to nye selskaper til søkelista: Sunwest og Bluebird. Gjennom søkebasen Global Reference Solution, en global søkebase fra Dun&Bradstreet, fant vi mer enn 2000 selskaper som het Archtech (eller Arch tech/Arctech eller lignende varianter. Vi visste ikke om skrivemåten var korrekt.), 1700 som inneholdt Bluebird og 1100 som inneholdt Sunwest. Det var litt nåla og høystakken. Vi fant heller ikke selskaper som geografisk passet, eller hvor noen av personene involvert var registrert som eiere eller styremedlemmer. Vi begynte da å søke den andre veien:

6.1.2. Personsøk

Gøran har vært korrespondent i USA og har god kunnskap om finne opplysninger i USA. En av de beste basene er www.knowx.com. Denne har imidlertid blitt sperret for søk fra kunder som ikke befinner seg i USA eller UK. Vi forsøkte å få IT-avdelingen til å sette oss opp via konsernets nettverk fra en server i Storbritannia. Dette var ikke mulig. IT-folkene mente imidlertid det var mulig å omgå dette ved å bruke en "proxifier". Dette er en tjeneste som hjelper brukere å skjule sitt opprinnelsessted for surfing. En slik tjeneste var www.proxify.com.

"Through Proxify, you can use websites but they cannot uniquely identify or track you. Proxify hides your IP address and our encrypted connection prevents monitoring of your network traffic."

Anonymitet var ikke poenget for oss, bare tilgang. Gjennom betaltjenesten til Proxify kunne vi surfe fra en amerikansk ip-adresse på knowx-databasen, hvor vi hadde en kundeidentitet fra før. Knowx katalogiserer opplysninger blant annet fra skattebaser for eiendomsskatt og andre offentlige registre i USA. Gjennom denne fant vi detaljer om Peter Bauerts adresse og eiendomsforhold i USA, samt hans ektepakt. Bauert var gift med Shuk Fong-Lai, og bodde i Fort Myers i Florida.

På samme måte fant vi frem til Fasts tidligere finansdirektør, Ali Riaz, som var bosatt i Dedham utenfor Boston. Tanken vår var at dersom noen Fast-topper hadde etablert strålselskaper ville disse kunne være etablert i nærheten av der de bodde. Med presise adresser (og private telefonnumre) i boks, kunne vi søke etter selskapene på en annen måte.

6.1.3 Lokale selskapssøk

I USA har hver delstat et selskapsregister. Her er stiftelsespapirer og årlige bekreftelser fra selskapene registrert. De fleste personene som var knyttet til Fast bodde i Boston, men informasjonen vi nå hadde funnet viste at Bauert bodde i Florida. Vi søkte derfor i selskapsregisteret i "the sunny state":

<http://sunbiz.org>. Bare i Florida er det et stort antall selskaper som heter noe med Sunwest. Søkene krever svært spesifikke opplysninger for å virke. Etter å ha forsøkt ulike varianter av navnet til kona, fikk vi til slutt et treff på Sunwest Group. Selskapet hadde adresse nær hjemmet til Bauert og Lai. Også selskapet Archtech fant vi i Florida, med adresse i et annet kontorbygg kort vei fra hjemmet til Bauert:

Men det mest interessante var eierne av Archtech: Mens Sunwest var kontrollert av Bauert måtte vi til i Massachusetts (<http://corp.sec.state.ma.us/corp/corptest/corpsearch/corpsearchinput.asp>) for å finne eieren av Bluebird Collabo. Ved søk i Massachusetts fikk vi bekreftet at selskapet tilhørte Riaz.

13

Opplysninger i Florida Opplysninger i Massachusetts

I begge registrene var det mulig å hente ut underlagsdokumenter, som stiftelsesmelding, vedtekter og årsmeldinger via internett. Årsregnskaper var ikke tilgjengelig. Gjennom søk i åpne kilder hadde vi funnet en bekreftelse på at Ali Riaz og Peter Bauert hadde private selskaper:

□ At selskapene var knyttet til hverandre gjennom delte eierskap var en antydning om at de hadde gjort forretninger seg i mellom.

□ At selskapene ble opprettet mens både Bauert og Riaz satt i toppledelsen til Fast var også interessant.

□ Det var også interessant at kona til Peter Bauert var oppført som direktør i to av selskapene.

Men dette var likevel ikke dokumentasjon på at det hadde foregått noe kritikkverdige. Det var først dersom vi kunne dokumentere at disse selskapene hadde kjøpt eller solgt tjenester til Fast at dette fremsto som noe mer enn vanlige selskaper.

7. Amerikareisen

Vi hadde i slutten av mai et tilfang av kilder og dokumentasjon som gjorde at vi begynte å planlegge å reise til USA. For det første ønsket vi å møte noen av kildene som holdt til der. For det andre ønsket vi å møte Peter Bauert og Ali Riaz, og kanskje også Bjørn Laukli. Før avreise brukte vi Google Maps til å plote inn alle interessante adresser. Dette viste også at flere av de private selskapene lå i noen kilometers radius rundt Peter Bauerts private hjem.

14

7.1 Peter Bauert

Noen undersøkelser viste at Bauert bodde i et eksklusivt, lukket og bevoktet boområde. Vi booket hotell på en golfresort noen hundre meter fra huset hans, og håpet vi i det minste kunne komme inn på golfbanen som passerte rett forbi huset hans. Kanskje var det eneste mulighet til å komme i nærheten.

Søndag ettermiddag ringte vi Bauert på hans hjemmetelefon. Vi sa vi ønsket å ta en prat angående Fast.

Bauert var kort: *"Jeg har ingenting å si. Ikke ring meg igjen"*.

Noen avtale var derfor ikke mulig å få til.

7.1.1. Selskapene

Neste dag oppsøkte vi adressene hvor selskapene var registrert.

Archtech var registrert på et kontorsenter, hvor små bedrifter kan leie kontor.

Vakten fortalte oss at suite

102 ikke egentlig var et kontor, men bare en "fantomsuite", hvor resepsjonen fungerte som postmottak,

men leietaker ikke hadde noe fysisk kontor. (Se også

<http://www.beaconexecutivesuites.com/floor1.htm>)

Vakten husket at Shuk Lai pleide å hente post en gang i uka. Vi undret oss over formålet med å ha en "postboksadresse" like ved det fysiske hjemmet sitt? **Sunwest Group** var registrert på en annen adresse noen kilometer unna, i et annet kontorsenter mellom golfbanene. Her kunne vakten fortelle at ekteparet Bauert/Lai hadde leid fysisk kontor en periode, men at de ikke lenger holdt til der. Vi undret oss over hvorfor Bauert hadde hatt et kontor her samtidig som han jobbet i Fast.

7.1.2 Hjemmebesøk

Etter at Bauert nektet å snakke med oss, sluttet han å ta telefonen. Vi ville avlegge ham et besøk. Golfbanen som passerte huset hans var strengt privat for beboerne, og området av avsperrert med høye gjerder og vaktporter. Det var ikke mulig å reise inn i området uten etter en konkret avtale med en av beboerne.

Vi forsøkte oss på en sykkel tur med hotellets sykler langs de grønne greener i håp om å krysse to golfbaner og på den måten komme oss til Bauerts hus "bakveien". Vi ble vist bort ved hull nr. 1.

Vår amerikanske fotograf var kreativ, og foreslo at vi oppsøkte salgskontoret for området. Dette var en eiendomsmegler som kun solgte eiendommer i dette området. Vi fortalte at vi var interessert i området, og lurte på hva som var til salgs. Det viste seg at Bauerts nabohus ikke var solgt. Om vi hadde lyst til å se på det?

Mens eiendomsmegleren var ivrig opptatt med å vise frem "hurricane shutters" til en av oss i garasjen, ringte vi på hos Bauert. Shuk Lai åpnet døra. Da vi fortalte at vi kom fra en norsk avis, fikk vi døra i ansiktet før vi fikk stilt spørsmål. Dette var vår siste med familien Bauert.

7.2. Ali Riaz

I Boston ringte vi Ali Riaz, og spurte om vi kunne møte ham. Det kunne vi ikke. Men Riaz var litt pratsom på telefon, men bare for å si at han var ferdig med Fast, og at han ikke ville snakke mer om det. Konfrontert

med Archtech og Bluebird, svarte han:

"Nei, nei, nei. Jeg ikke noe med Archtech å gjøre i det hele tatt. Ingenting. Bluebird Collabo er et selskap jeg startet for å videreselge programvare fra Fast. Ikke mer.

– Solgte du programvare for Fast gjennom et privat selskap?

– Etter at jeg forlot selskapet. Det var den måten jeg ønsket å opprettholde kontakten med Fast på. Vær så snill å ikke ringe meg igjen. Det er ubehagelig."

Etterpå parkerte vi utenfor Ali Riaz' nye selskap, Attivio, hvor vi visste at han var på jobb. Det hørtes

merkelig ut at en toppleder som hadde sluttet fordi han angivelig var misfornøyd med lønna, skulle fortsette

å selge programvare for selskapet. Vi ringte igjen, og sa at vi var på stedet, og hadde flere spørsmål om

Bluebird, og at vi ville vente utenfor kontoret ut dagen. Riaz ringte ikke tilbake, tross gjentatte forsøk.

Tiden gikk sakte, og like ved kontorbygget stod en fantastisk oppsiktsvekkende bil. Av tilfeldig bilinteresse hadde vi lyst å se hva slags bil det var. Det viste seg at parkeringsplassen var merket Ali Riaz, med en kliss ny Audi R8 parkert på. Flaks. Vi flyttet vår bil slik at vi kunne sitte ved bilen hans, samtidig som vi ikke lenger var synlig fra kontorene. Etter et par timer kom Riaz ut. Ved bilen speidet han mot der vi hadde stått parkert tidligere, før vi gikk ut av bilen og hilste på. Riaz truet med å ringe politiet. Vi sa at han gjerne

15
måtte gjøre det, og viste ham dokumentene vi hadde funnet i fra selskapsregistrene i Florida og Massachusettes.

"Riaz titter på dokumentet, og tenker seg om i et par sekunder. Legger bort mobiltelefonen. – Det er to år siden jeg hadde noe med det selskapet å gjøre. Nå synes jeg dere skal la meg være i fred. Spør John Lervik om det dere lurte på, sier Riaz."

Vi hadde fått bekreftelsen vi trengte: I første samtale hadde han bekreftet at han hadde videresolgt programvare for Fast gjennom Bluebird Collabo. Nå bekreftet han også at han hadde vært involvert med

Archtech i 2006, selv om han nektet før vi viste ham dokumentene.

Vi nevner disse hendelsene fordi det av og til kan virke formålsløst å reise langt uten å ha noen avtale.

Disse episodene viser at det er mulig å få ut viktig informasjon på denne måten. Her fikk vi **selve**

bekreftelsen på at selskapene hadde handlet software med Fast, og viktig delinformasjon rundt Bauerts og Riazs selskaper.

7.3 Andre kilder i USA

Vi hadde gjort avtale om å møte en håndfull tidligere Fast-ansatte i USA. Da vi kom dit, trakk alle disse seg fra personlige møter. De ville heller ikke bidra med mer informasjon. I den grad vi fikk forklaring, sa de at de var redd for å bli trukket inn i en kriminalsak i Norge, og at hvis det ble kjent at vi hadde snakket sammen, kunne de risikere søksmål og ødelagte karrierer.

7.4. Bjørn Laukli

Det sto mer og mer klart for oss at mye av uregelmessighetene hadde skjedd gjennom avdelingen Global Services, hvor Fast-sjef John M. Lerviks svoger Bjørn Laukli var sjef. Han var en viktig person å snakke

med. Vi oppsøkte Fasts kontorer utenfor Boston. Der påstod resepsjonsdamen at hun ikke kjente til Laukli.

Vi hadde hans hjemmeadresse fra knowx. Der var huset tomt og gresset langt. Naboen opplyste at Laukli hadde flyttet til Norge.

Tilbake i Norge fant vi en adresse i Oslo (gjennom en annonse for et elektronisk piano som var til salg på

finn.no.). Men Laukli hadde flyttet herfra også. Til USA, sa de nye beboerne av huset. På dette punktet var

vi overbeviste om at Laukli bevisst forsøkte å unngå oss, og at det kanskje lå noe dramatisk bak forsvinningsnummeret.

Til slutt sendte vi en mail via LinkedIn. Laukli svarte fra sitt nye hjem i Colorado. Han hadde bare flyttet frem og tilbake. På telefon bekreftet han at Bauerts selskap hadde handlet med Fast.

”- Sunwest var en agent som videresolgte Fasts programvare. Det er alt jeg vet om det selskapet, det hørte under en annen avdeling enn jeg jobbet for, sier Bjørn Laukli”

Med dette hadde vi knyttet både Sunwest, ArchTech og Bluebird Collabo til Fast gjennom muntlige førstehåndskilder.

To toppsjefer som satt i ledergruppen til Fast hadde handlet med Fast. To av selskapene var registrert på kona til den ene topplederen.

8. Spesielle erfaringer

8.1 Konfrontasjon med Fast Search & Transfer og Lervik

Vi valgte å ikke ta kontakt med Fast før vi hadde gjort store deler av jobben. I slike prosjekter innebærer det ofte en grensegang mellom forpliktelsene etter Vær varsom-plakatens punkt 4.14, og risikoen for at for tidlig konfrontasjon gir den omtalte parten mulighet til å ødelegge saken ved lekkasjer, press mot kilder og andre motstrategier.

16

Å jobbe i det skjulte overfor selskapet og personene saken angikk, var et bevisst valg basert seg på erfaringene i forbindelse med saken om Fast sine nye regnskapstall som en av oss skrev 6. mai. Vi hadde et klart inntrykk av at det ikke var mulig å få åpne og begrunnede svar på konkrete spørsmål om selskapets regnskapsføring. Det var liten grunn til å tro at vi umiddelbart ville få svar dersom vi begynte å stille spørsmål om enkeltemner. Vår strategi var å komme så langt som vi overhode kunne – og så konfrontere selskapet og John Markus Lervik. Det ble likevel vanskeligere enn vi hadde trodd.

8.1.1. Samtidig imøtegåelse

Vi tok første kontakt med Fast Search & Transfer med tanke på samtidig imøtegåelse 17. juni. I denne ba vi konkret om intervju med Lervik. Med det ga vi oss (og Fast) elleve dager for en konfrontasjonsrunde før saken skulle trykkes 28. juni. Denne henvendelsen, samt nye henvendelser 18., 19. og 20. juni forble imidlertid ubesvart fra Lervik og Fast. IR-sjef Geir Harald Aase var den eneste som tok telefonen. Han kunne snakke med oss ”off record”. De få svarene han ga i disse forsøksvise bakgrunnssamtalene var lite verdt, han var mer interessert i å finne ut hva vi satt på – og hvor informasjonen vår kom ifra. Han forsøkte åpenlyst å tåkelegge, og

hadde i tillegg bare jobbet i selskapet i et knapt år. Aase har bakgrunn fra Finansavisen, og vi spekulerte også i om Fast kunne tenkes å plante en tåkeleggingssak hos vår konkurrent. Aase avviste å formidle vårt ønske om kontakt til de personer som vi tenkte å omtale, og som fortsatt jobbet i Fast.

Samtidig måtte vi gi Lervik og selskapet en reell mulighet til samtidig imøtegåelse. 20. juni sendte vi derfor en ny e-post til Lervik der vi konkretiserte hva vi hadde planer om å skrive lørdag

– en uke frem i tid: Vi stilte spørsmål ved Accona-avtalen, Convera-saken, Microsoft-saken og Telstraavtalen.

Spørsmålene var på halvannen A4-side. Vi gjorde det her veldig klart hvilke temaer vi jobbet med.

Samme dag fikk vi et noe overraskende svar fra Microsoft i Redmond, USA.

Microsoft-direktør Jacob Jaffe

skrev at han henvendte seg på vegne av John Markus Lervik og Fast, og at han ikke kunne tilby oss et

intervju med Lervik eller noen andre.

Dette betydde nok en utfordring. Vi hadde fremdeles ikke hørt ett ord fra Lervik.

Kanskje kunne vi sagt at

han hadde fått muligheten, men vi ønsket å høre dette fra Lervik selv.

Vi fryktet også at Lervik i ettertid ville forsøke å hevde at han ikke hadde mottatt våre e-poster, og at han

ikke hadde fått en slik reell mulighet.

8.1.2. Fasts motstrategi

24. juni forfattet vi derfor et brev på fem sider der vi på ny gjennomgikk hele saken ned til minste detalj. En

kopi ble stilet til Fast Search & Transfer ASA og ble personlig levert til Geir Harald Aase hos Fast i

Torggata. Vi sikret oss også skriftlig bekreftelse på at brevet var mottatt.

En kopi ble sendt med bud hjem til Lervik i Asker. Samtidig sendte vi en ny e-post til Aase. I denne gjorde

vi det klart at vi nå ga Fast ett døgn til å svare, og at vi anså kravet til samtidig imøtegåelse som oppfylt.

Det hadde vært taust fra Fast i over en uke. Plutselig begynte vi å få e-poster fra Aase, og nå var tonen

aggressiv:

"Det er ikke slik at noen av de nåværende FAST-ansatte har frasagt seg retten til samtidig imøtegåelse – jmf § 4.14 i VVP.

" Vi mener det finnes nylig praksis fra Pressens Faglige Utvalg som støtter vårt syn i det følgende:

Den som utsettes for sterke beskyldninger har en rett – beskyldning for beskyldning, faktum for faktum – å bli konfrontert med faktum og beskyldninger for at retten til samtidig imøtegåelse skal være oppfylt.

"Det vil selvsagt ha betydning å få opplyst opphavspersonen for eventuelle beskyldninger – eller opphavsdokument, hvis det er det er snakk om. Jeg ber om at dere mailer dette til meg."

Aase ønsket at vi skulle levere ut hele saken før Fast bestemte seg for om de ville svare. Han ville vite

hvem som var våre kilder og se dokumentasjonen. Det var en uthalingstaktikk og det var åpenbart at Fast

ville kjøre VVP som rambukk for å få tilgang til våre kilder.

Vi hadde gitt Lervik og Fast mange dager på å møte oss. Vi hadde brukt mail, bud og telefonbeskjeder til et

antall personer i Fast. Totalt hadde Lervik blitt kontaktet fem ganger på mail og et titalls ganger på telefon.

Når vi endelig var i dialog, var svarene fra Aase av denne typen:

”

Jeg er litt usikker på om dere tar inn over dere forskjellen mellom å bli intervjuet om et tema og å ha rett til samtidig imøtegåelse. Det er faktisk med klare referanser til fellende PFU-kjennelser mulig å si nei til intervju, men likevel ha retten til samtidig imøtegåelse. Det vi hevder er at du med stor sannsynlighet bryter VVP § 4.14 hvis du gjør det uten å konkret konfrontere den personen det fremsettes ”sterke beskyldninger ” mot med den helt konkrete beskyldningen.

”

Vi besvarte dette med å peke på at vi hadde brukt et stort antall dager på å gi Fast muligheten til å besvare

våre spørsmål, og at vi nå nærmet oss deadline. Vi understreket derfor betydningen av Vær

Varsomplakatens 4.14. annet ledd:

” Debatt, kritikk og nyhetsformidling må ikke hindres ved at parter ikke er villig til å uttale seg eller medvirke til debatt.”

Vi gjorde det også klart at Fast ville få alle muligheter til å svare så lenge det var praktisk gjennomførbart med tanke på avisproduksjonen.

Så ble vi beskyldt for å drive utpressing:

”Dere har satt en ultimativ deadline. Det kan vanskelig oppfattes som annet enn et forsøk på å presse de personene som dere planlegger å omtale.” skrev Aase.

8.1.3. Fast: Fakta-diskusjoner

Vi visste at Fast hadde en historikk med å manipulere uheldig informasjon om selskapet. Dette er en dispuTT angående Wikipedia-siden om Fast

(http://en.wikipedia.org/wiki/Talk:Fast_Search_%26_Transfer):

“Share price crash

Would the vandal or PR person removing information from these pages please stop. It is a matter of record that FAST had a share price crash of 28% when they made a statement that they had needed to change their accounting approaches. The press release is on the company site. This is a

material piece of information about the company.

Added by User:86.137.204.98 21:13, 2 August 2007

Reversion War

This page is currently subject to a prolonged edit war. Specifically, the following paragraph is added, deleted, added, and deleted again:

On July 30th 2007 FAST announced a collapse in revenue of 40% due to changes in financial controls on revenue recognition. It had been forecasting \$55M of Q2 revenue and

profitability, in a statement on the company's website it revealed revenue would collapse to

\$35M and the company would become unprofitable. ...

Could the relevant parties please familiarise themselves with Wikipedia's consensus policy as well

as the dispute resolution process. If the edit war continues, protection of the page may have to be requested until consensus is achieved.

Ablehr 19:45, 7 August 2007 (UTC)

Dette gjorde at vi var svært nøye med å dokumentere all kontakt med selskapet

8.1.4. Sikre dokumentasjon på imøtegåelse

Helt fra starten var vi opptatt av å sende alle e-poster med varsel-innstilling slik at vi fikk beskjed når mottaker åpnet e-posten. Denne varslersfunksjonen innebærer at mottaker må akseptere at det sendes et varsel til avsender. Vi brukte dette med stort hell da vi sendte eposter til ansatte i Fast som vi ville konfrontere med enkeltsaker. Fast-sjef John Markus Lervik så imidlertid ut til å ha luktet lunta. Etter å ha

18
bekreftet mottak av første mail 17. juni, unnlot han ved alle senere anledninger å bekrefte mottak.

For å sikre at vi hadde gjort alt vi kunne, printet vi nå ut alle mailer og brev som var sendt og laget en full oversikt over kontakten vi hadde hatt med Fast. Vi forsikret oss om at vi hadde foreholdt Fast og Lervik alle relevante opplysninger.

26. juni konkluderte vi med at vi kunne kjøre hele saken uten kommentarer fra Lervik eller Fast.

Overfor andre aktører, som Riaz og Bauert, sørget vi for å gjennomføre lignende grep. I Bauerts tilfelle

valgte vi også å sende skriftlige spørsmål med bud til USA, med mottakerkvittering. Dette fordi beskyldningene var relativt alvorlige.

Torsdag før publisering fikk vi beskjed om at Jacob Jaffe i Microsoft skulle håndtere kontakten med oss på

vegne av Fast. For oss betød dette at Fasts kontaktpersoner befant seg 9 tidssoner unna, en helt uholdbar kommunikasjonsbarriere. Dette gjorde vi oppmerksom på.

Samme dag klokka 17.45 fikk vi en overraskende e-post fra Jaffe i USA. Vedlagt var to årsrapporter –

korrigerte årsrapporter for Fast for 2006 og 2007, på til sammen 143 tettekrevne sider. Begge årsrapportene

var rykende ferske - signert dagen før – 25. juni 2007 - av styret og revisor.

"Please consider the attached to be your resource for any further questions that you may have."
Skrev

Microsoft-direktør Jacob Jaffe.

8.1.5 Ny dokumentasjon

Å få ny informasjon torsdag kveld kan bety problemer for en magasinsak. Det tar tid å brette en sak på ti

avissider, og deadlineen var i praksis overskredet. Likevel hadde vi ikke noe annet valg enn å bruke kvelden

og natten fra torsdag til fredag på å gjennomgå årsrapportene - side for side.

Det viste seg (heldigvis) at rapportene inneholdt bekreftelser på det vi hadde researchet oss frem til de siste

seks ukene. Oppblåste regnskap, kjøp og salg av software mellom Fast-topper - alt var imidlertid

anonymisert. Vi kjente nå saken så godt at vi kunne identifisere svært mange av de sakene vi hadde

researchet de siste ukene. Gjennom årsrapporten fikk vi verdifull ny informasjon, ved at transaksjonene var

tallfestet. Og tallene var større enn vi visste fra før.

Noe intervju med Lervik fikk vi aldri, og vi fikk aldri noen kommentarer til de mange spørsmålene vi hadde stilt.

8.1.6 Uthaling eller obstruksjon?

Vi kan bare spekulere i motivene som lå bak denne kombinasjonen av å true og nekte å snakke med oss. Vi er aldri blitt kontaktet av Fast eller Lervik eller andre Fast-ansatte i ettertid. Konsekvensen var at vi brukte over en uke på en konfrontasjonsrunde som normalt burde vært unnagjort på et par dager. Målet var åpenbart å hindre oss i å trykke saken, alternativt å forsøke å diskreditere våre informasjonskilder. Vi er glade for at avisledelsen valgte å støtte oss og ikke gi etter for det presset som kom fra Fast og paradoksalt nok en av Dagens Næringslivs styremedlemmer, John Markus Lervik.

8.2. Nærstående forhold

Fasts grunnlegger og konsernsjef, John Markus Lervik, var styremedlem i Dagens Næringsliv da vi begynte å jobbe med denne saken. Dette var en spesiell situasjon som måtte håndteres. Journalist Gøran Skaalmo er ansattes representant i det samme styret. Dette medførte at det måtte avklares med sjefredaktør hvordan denne situasjonen skulle håndteres, om styreleder skulle orienteres, og i tilfelle nå og på hvilken måte. Journalistisk var vi redde for at opplysninger om at vi jobbet med saken skulle lekke ut for tidlig. Vi måtte sikre arbeidsro, og unngå å bli utsatt for påvirkning gjennom avisens styrende organer. Det ble tidlig vurdert med ledelsen om Gøran Skaalmo kunne jobbe med saken. Vi vurderte det slik at de to rollene ikke hadde noe med hverandre å gjøre. Journalistikken kunne ikke ha noen innvirkning på jobben i styret, eller omvendt. Om dette skulle bli tema i styret, ville sjefredaktøren håndtere det. Journalistiske prioriteringer og valg er redaktørens område, og ikke et område hvor styret bør bevege seg. Valget krevde at alle parter opptrådte profesjonelt.

19

8.3. Forholdet til granskingsrapporter

Da vi startet å jobbe med denne saken i begynnelsen av mai hadde vi et svært løst tips. Etter hvert som vi arbeidet med tipset ble vi kjent med at Kredittilsynet hadde utarbeidet en omfattende rapport om Fast (300 sider). Vi ble også kjent med at Fast Search & Transfer selv hadde fått utarbeidet en intern granskningsrapport. Ingen kilder i Kredittilsynet og ingen kilder i Fast delte på noe tidspunkt innholdet i disse rapportene med oss. Det var selvsagt frustrerende å vite at det ligger et helt kildegrunnlag et sted, uten at vi fikk det. Vi vet den dag i dag ikke hva som faktisk står i disse rapportene.

8.4. Sikring av informasjon

Tidlig i arbeidet ble vi klar over at vi måtte jobbe ekstra for å sikre informasjon, særlig om våre kilder. Vår informasjonshåndtering ble også tatt opp av våre kilder underveis. Vår oppmerksomhet på dette området hadde flere årsaker: Fast er leverandør av søketjenester til DN, og vi var usikre på om Fast hadde servicetilgang til DNs datasystem. Det vi jobbet med kunne være alvorlig økonomisk kriminalitet, og vi ville ikke ta sjanser på at kriminelle elementer med tilgang til DNs datasystem skulle få tilgang til informasjon. En del informasjon ble derfor lagret på lukkede deler av DNs servere og på personlige, eksterne harddisker som ikke var del av DNs system. Web-informasjon er forgjengelig: Sider kan endres, slettes og manipuleres. Det var derfor viktig å sikre også digitale funn. Til dette brukte vi programmet Surfulator. Programmet koster et par hundre kroner og viste seg å være ideelt til vårt formål. Men en kortkommando kopierer programmet web-sider over til harddisken, og gjør det mulig å katalogisere disse. På denne måten sikret vi oss kopier av websider og kunne samtidig organisere disse systematisk i dette programmet.

20

8.4. Oslo Børs- Offentlighetsloven

Oslo Børs er et privat eid aksjeselskap. Samtidig har det gjennom Børsloven blitt tildelt oppgaver som et offentlig organ. Det betyr at Oslo Børs i enkelte saker opptrer som et forvaltningsorgan. Denne særrollen gjør at Oslo Børs også må forholde seg til Offentlighetsloven i alle saker der Oslo Børs fatter såkalte enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Fast-saken sendte oss ut i en omfattende og prinsipiell diskusjon med Oslo Børs og Børsklagenemnden. Trond som jobber i finansavdelingen har de siste to årene benyttet seg av offentlighetsloven overfor Oslo Børs i flere saker. Offentlighetsloven ble aktuell i Fast-saken fordi Oslo Børs i februar 2007 fattet et vedtak mot Fast Search & Transfer for brudd på informasjonsplikten under oppkjøpsprosessen med Microsoft. Vedtaket var offentliggjort i sin helhet, men ingen av vedleggene ble offentliggjort. Vedleggene inneholdt blant annet innsidelister samt annen korrespondanse som kunne vise hvem som visste hva i ukene og månedene før Fast ble kjøpt opp. Dette var interessant informasjon for oss, ikke minst fordi vi i noen av våre oppfølgersaker omtalte nettopp innsideinformasjon. Vi begjærte derfor innsyn i vedleggene. Oslo Børs avsto begjæringen, og Dagens Næringsliv påklaget denne. Dette var første gang i Oslo Børs' historie at en innsynsbejæring ble påklaget. Klagen vår endte hos Børsklagenemnden – et organ som er opprettet av Finansdepartementet for å behandle klager på vedtak

som fattes av Oslo Børs. Børsklagenemndnen opprettholdt vedtaket til Oslo Børs, men skrev i sitt vedtak, at saker under offentlighetsloven vanskelig kunne sees på som en naturlig sak for en Børsklagenemnd sammensatt av eksperter på verdipapirhandellovgivningen. Dagens Næringsliv har klaget saken inn for Sivilombudsmannen. Ombudsmannen fant grunn til å undersøke hele elleve ulike forhold ved denne saksbehandlingen, blant annet Oslo Børs og Børsklagenemndens forståelse av børsloven, forvaltningsloven samt saksbehandlingstiden i saken. Ombudsmannen har arbeidet med saken i snart et halvt år. Vi har brukt flere arbeidsdager i 2008 til å skrive brev i denne saken, da vi oppfatter den som prinsipielt viktig. En uttalelse fra Sivilombudsmannen er ventet i februar og vi håper denne vil ha positiv innvirkning på Oslo Børs sitt forhold til Offentlighetsloven. (Se vedlegg)

8.5. Strukturering av informasjon

For å få oversikt over kompliserte transaksjonsstrukturer, valgte vi å lære oss å bruke såkalte flytdiagram. Ett av disse er gratis som del av Microsofts Office-pakke: Visio. Disse er fine for å holde oversikt over kompliserte forhold mellom personer, selskaper osv. Men også til å følge flyten i transaksjoner. Vi brukte dette til å systematisere informasjonen om hvordan både penger og programvare fløt mellom selskaper for å skape fiktive transaksjoner. Ubegrunnede pengeoverføringer ble gjerne bokført som "konsulenttjenester":

21

9. Konsekvenser

Da vi begynte å jobbe med saken første uken i mai baserte vi oss på at Kredittilsynet hadde avsluttet saken. 23. mai, varslet imidlertid Kredittilsynet på sine hjemmesider at etaten hadde bedt Oslo Politidistrikt om å etterforske Fast Search & Transfer. Det fremkom samtidig at Kredittilsynet allerede 24. april hadde anmeldt selskapet til Økokrim, men at Økokrim hadde henlagt saken av kapasitetsmessige hensyn. 23. juni, fem dager før vi hadde planlagt å trykke saken henla også Oslo Politidistrikt Fast-saken av kapasitetsmessige grunner. For oss fremsto henleggelsene på dette tidspunktet som høyst oppsiktsvekkende basert på de opplysninger og funn vi nå satt på. Økokrim hadde allerede i mai, da de henla saken, karakterisert saken som *"alvorlig og prinsipiell hensett til fremgangsmåte, beløpenes størrelse og den effekt handlingene har hatt på de offentliggjorte regnskapene."* Det var en beskrivelse vi mente samsvarte godt med de opplysninger vi satt på.

I kjølvannet av vår sak 28.mai, kom en rekke personer innen børs- og finansmiljøet på banen. De krevde alle at saken måtte etterforskes.

□ *"Dette er ikke en sak vi kan legge bort. Økokrim bør ta opp igjen sin vurdering på nytt"*

Børsdirektør Bente Landsnes

□ *"- Vi er overrasket over politiets valg. Det ser alvorlig ut, ut fra den omtalen som er gitt i pressen"*

Investeringsdirektør Hans Thrane Nilsen Storebrand.

□ *"Her har man en sak der det kan ha foregått noe som ikke tåler dagens lys, samtidig som mange*

lenge har stilt spørsmål ved regnskapsføringen til Fast. Jeg mener det må bli brakt på det rene hvorvidt denne dokumentasjonen er korrekt"

Investeringsdirektør Torkild Varrand, DnB Nor

Samme dag valgte Kredittilsynet å påklage henleggelsen av saken til

Statsadvokaten. Samtidig varslet

tilsynet at det ville iversette full granskning av Fasts revisor, Deloitte. Kredittilsynet gransker fortsatt

(januar 09) Deloittes revisjonsarbeid av Fast.

16. oktober 2008 gikk Økokrim til full razzia mot Fasts hovedkontor og siktet Fast for grove brudd på

regnskapsloven. Saken er per i dag (januar 09) under full etterforskning.

10. Medgått arbeidstid

Vi mottok tips om saken i månedsskiftet april/mai. De første tre ukene jobbet vi begge med saken ved siden

av andre saker. Fra 1.juni ble arbeidet intensivert og vi brukte all tilgjengelig tid på saken de neste tre ukene.

Etter publisering fikk vi god bistand til oppfølgingssaker av Stig Edvardsen og Marte Ramuz Eriksen.

22

11. Oversikt over brukte nettressurser

Selskapsinformasjon

Børsmeldinger, Oslo Børs

Dun & Bradstreet (abonnement)

Dun & Bradstreet Global Reference Solution (abonnement)

Sunbiz Florida Department of State Division of Corporations

Commonwealth, Corporations Division **Massachusetts**

Australian Securities & Investments Commission

EDGAR (Securities & Exchange Commission)

SECInfo.com

Bizweb (Abonnement)

Companies House (Storbritannia)

Personinformasjon

LinkedIn

Zoominfo

Facebook

KnowX (Betinget IP-adresse i USA)

Finn.no

US SEARCH

411.com

Florida Department of Business Professional Regulation

Mediearkivet

Active 24

Domstol-søk, USA

Pacer (Oversikt over sivil- og straffesaker i USA, (Abonnement)

Programvare

Microsoft Excel

Google Desktop

Visio

Surfulater

Andre internet hjelpemidler

Google maps

Way Back Archive

12. Vedlegg

1. *Fast Fix* (28. juni 2008)

2. Øvrige artikler:

Markedet først bak lyset (6. mai 2008)

Full granskning av Fast-reviser (30. juni 2008)

Gikk etter rapportendring (30. juni 2008)

Rike på oppblåst selskap (2. juli 2008)

Vi er lurt trill rundt (3. juli 2008)

Egen butikk i Fast-butikken (3. juli 2008)

Brukte død avtale i regnskapet (6. august 2008)

Nekter å snakke (9.1 september 2008)

Jakter Telstra-avtalen (17. oktober 2008)

3. Kredittilsynets brev av 30. mai 2008

4. Klage fra DN til Oslo Børs